

ØKOMUSEUM GRENSELAND • EKOMUSEUM GRÄNSLAND

Föreningen Ekomuseum Gränsland Verksamhetsåret 2021

Rävmark-gjengen oppstilt foran Dalmans stuga – antagelig morgenen 8. mai 1945. Da var beskjeden alle hadde ventet på, Tyskland hadde kapitulert! Fem års krig var over. Men nå sto det om å få til en fredelig overgang. Lastebil ble stilt til rådighet og utstyr ble lastet opp. Samme dag ankom de Hälle der båt ventet på transport over Iddefjorden til Refne. Om natta til 9. mai var de på plass for overtagelse av viktige steder i Halden. Overgangen til et sivil norsk styre i bemerkelsesverdig måte fredelig for seg. Det var disiplin både blant tyske og norske styrker. Så gikk nok mange varme tanker til vennene i Rävmarken der Milorg-gruppa var tatt så godt hånd om gjennom flere måneder – et vennskap som holdt seg gjennom alle tiåra etter krigen!

Foreningen Økomuseum Grenseland Virksomhetsåret 2021

Foreningen Økomuseum Grenseland / Föreningen Ekomuseum Gränsland
Svein Norheim, Festningsstredet 4, NO-1767 Halden.
Telefon +47 47377717 (mobil) E-post: sveinor@halden.net
Bankgiro: Sparbanken Tanum: 5966-0662 • 8351-9,3 013 369-8 • Berg Sparebank: 1105.29.88200

Mot normale tider!?

I årsberetningen for 2020 skrev vi en innledningen «I Koronaens tid». I to år har verden blitt holdt i et jerngrep av en pandemi som har tatt livet av millioner av mennesker verden over. Noe som har preget nyhetsbildet er fokuset på at land verden over har taklet pandemien på svært ulikt vis. Media i har fokusert på at de nordiske landene har hatt ulike måter å takle pandemien – og har nærmest gjort dette til en «konkurranse»! Ulike tiltak har ført til store konsekvenser for nabolandet – spesielt synlig og merkbart her i et grenseområde. Dette har skapt ugreie mellom våre to land. Noen mener til og med at det kan ha ført til at det har skapt en varig kløft mellom oss. Da er det viktig å vite at det er den enkeltes holdning som kan legge lista for hvordan vi forholder oss til hverandre. Kulturen kan være en positiv faktor i så måte.

I dag er vi kommet tilbake til «normalen» - da skal vi igjen reise over riksgrensa både på arbeid, ferier, handleturer og for gode opplevelser.

Vi trenger venner – ikke uvenner!

Kanskje Ekomuseum Gränsland / Økomuseum Grenseland vil få en enda sterkere rolle i det god naboskapets ånd!?

Vi omtaler oss gjerne som BRODERFOLKET.

Da er det befriende å vise til brødrene Berglund.

Det er slik vi skal være mot hverandre!

Tvillingbrødrene Pontus og Ola Berglund ble et internasjonalt symbol på det sterke ønsket og gjenforening – der de bor i hvert sitt land med ulike koronarestriksjoner. De møttes på gamle Svinesundbrua hver lørdag gjennom hele pandemien.

Nekrolog

Vårt mangeårige styremedlem, Bo Magnusson, døde 15 august 2021. Bo gikk inn i styret i Ekomuseum Gränsland i 2014 som representant fra Strömstads Historieförening. Bo hadde sterke interesser på flere plan – beskrivende er at han ble utnevnt som 'hedersordförande' i Strömstads Naturskyddsförening der han var leder i 40 år!

*Bo Magnusson, døde 15. august 2021 nær 81 år gammel. Han var en engasjert, vennlig og folkekjær historieformidler som ble brukt i mange sammenhenger.
Foto: Strömstads Tidning.*

Bo Magnusson hadde to klare favoritter i sine historiske interesser – Karl XII og beredskapstiden i Sverige under andre verdenskrig. Han gjorde en uvurderlig innsats i å lete opp kulturminner knyttet til disse temaene. Og han formidlet med stor glede – både skriftlig og muntlig. Hans berättarrolle i stadsvandringene i Strömstad er legendariske, og hans rolle i de gode filmpresentasjonene i regi av Bohusläns museum om Strömstads historie under Karl XII blir stående som bautaer. Han ble en god samarbeidspart for Bohusläns museum i forståelsen av krigshistorien. De som fulgte Bo på Facebook kunne ta del i hans enorme bildearkiv. Og uttalelige er de mil som Bo har tråkket i skogene i Bohuslän og på norsk side på jakt etter kulturminner – gravminner, bosettinger, skanser – eller vakre utsikter.

For Ekomuseum Gränsland ble han en utømmelig kilde i grenseområdets historie – vi står i stor gjeld til Bo både faglig og sosialt. Han var på mange måter den ultimate grensebeboer. Var det et arrangement, foredrag eller historiske vandringer, kunne vi være helt sikre på at Bo dukket opp – enten det var på svensk eller norsk side.

Takk, Bo, for ditt vennskap og din vilje og evne til å øse av din stor kunnskapskilde. For ditt alltid vennlige vesen. Vi lyser fred over Bo Magnussons minne!

Årsmøtet 2021

Årsmøtet 2021 ble umulig å gjennomføre på vanlig måte. Norge hadde stengt grensene og pålagt innbyggerne strenge restriksjoner når det gjaldt omgang med personer utenfor egen familie, «kohort», og forsamlinger over et visst antall mennesker. Samtidig var det pålegg om å holde «meter'n». Mer alvorlig var det å ikke kunne reise på tvers av riksgrensa!

Styret bestemte derfor å arrangere årsmøtet som et digitalt møte. Alle berørte parter fikk tilsendt årsmøtedokumentene digitalt (medlemsorganisasjonene, bevilgende instanser, tillitsvalgte og styret). Som en avrunding av årsmøtet, holdt leder av Svinesundskomittén, Elsie Hellström, et foredrag om arbeidet i komiteen.

Styret

Styret har under virksomhetsåret 2021 hatt følgende sammensetning:

Svein Norheim, Halden, leder/ordförande

Thomas Marthinsson, Tanum, nestleder

Ulf Vidar Larsen, Halden, kasserer

Hans-Inge Sältenberg, Strömstad, sekretær

Bjarne Andersen, Halden, styremedlem

Bo Magnusson, Strömstad, styremedlem

Carina Halmberg, Dals Ed, styremedlem

Revisorer:

Sylvi E. Sandvik Heldal, Halden

Bertil Augustin, Bullaren, Tanum

Revisorsuppleanter:

Jens Bakke, Halden

Patrik Högfelt, Dals Ed

Valgkomiteen:

Inger Blomsnes; Halden

Folke Andersson; Tanum

Jarle Heed; Halden

Styremøter

Styret har i 2021 hatt fem styremøter:

- 15. mars: E-post-møte
- 26. april: Digitalt møte
- 31. mai: Digitalt møte
- 29. juni: Digitalt møte
- 27. oktober: Stadshuset Strömstad

Utover dette har styret holdt kontakt via e-post og telefon.

Arbeidsprogram 2021-2023

Nytt treårig arbeidsprogram 2021-2023 ble utarbeidet og vedtatt høsten 2020, og ligger til grunn for virksomheten i 2021. Arbeidsprogrammet ligger til grunn for de nye avtalene med vertskommunene.

Oppfølging av arbeidsprogram

1. Vedlikehold av besøksmål:

Målsetting vedlikeholde 5 skilt/stativer pr. år. I 2021 har vi vedlikeholdt 13 skilt/skiltstativer inklusive 6 eksterne for Halden kommune/Viken fylkeskommune på Svinesundplatået:

Skilt og skiltstativ på Parsetjärns skans er ødelagt – dette fornyes i 2022. Elgåfossen (2 skiltstativer), Kirkebøen (1 skiltstativ), Svinesund, norsk side (3 skiltstativer + 6 skiltstativer Halden kommune og Viken f.k.), Svinesund, svensk side (3 skiltstativer + ett nytt), Sundsborg skansar (3 skiltstativer). På norsk side har vedlikeholdet blitt utført av Ryddegruppa i Idd og Enningdalen Historielag. På svensk side er arbeidet utført i forbindelse med jubileet for Gamle Svinesundbrua i regi av Svinesundskomittén/Strömstads kommun.

2. Utvikle nye besøksmål:

Utvikle fire nye besøksmål i perioden. I 2021 har vi fått ett nytt besøksmål **Vilhelmsnaret**. Dette er det antatte dødsstedet til Vilhelm Korsgård av rensandefolket/taterne.

Besøksmålet **Rävlyckan** i Rävmarken, Dals Ed er nå utvidet til å innbefatte skytebanen med standplasser, anvisergrav og husgrunden etter Dalmans stuga. Dette var tilholdsstedet for den norsk Milorg-gruppa de siste månedene av andre verdenskrig.

I samråd med Halden kommune har vi overtatt et besøksmål av betydelig omfang: **Monolittbruddet** – der Vigelands Monolitt ble tatt ut. Besøksmålet består av en kopi i full størrelse av blokka til Monolitten– og som inneholder en utstilling av stenindustrien ved Iddefjorden og om Monolitten. I tillegg er det oppført et hoggeskur, utedo, gangbane og to flytebrygger. Veien ned er utbedret, låsbar bom og informasjonsskilt ved P-plass.

3. Formidling:

Det har vært vandring til Vilhelmsnaret i forbindelse med innvielse av besøksmålet. Likeledes var det vandring på Rävlyckan i forbindelse med inkorporering av skytebanen m.m.

4. Hjemmeside og Facebook-side:

Ny hjemmeside ble lansert på årsmøtet 2018, og har siden blitt oppdatert og utvidet. Hjemmesida inneholder nå omfattende artikler om besøksmålene, og grenserelaterte artikler om kulturminner (Historier fra grenselandet). På hjemmesida finner man også årsberetninger, regnskap, arbeidsprogram m.m. Facebook-sida brukes aktivt i forbindelse med arrangementer og vi deler aktuelle oppslag som kan være av interesse for våre følgere.

5. Publikasjoner:

Grunnet pandemien har det vært svært vanskelig å reise over riksgrensa. Det har vanskeliggjort arbeidet med publikasjonen som skal omhandle kulturminner i grenseområdet knyttet til Karl XII. Fra Clara Lachmanns fond har vi fått utsettelse ut 2022.

6. Taterne/romanifolket/de reisende:

Nok et besøksmål er etablert for taterne / resandefolket – Vilhelmsnaret. Vilhelm Korsgårds dødssted på norsk side i Enningdalen. Ekomuseum Gränsland har nå fire besøksmål knyttet til denne nasjonale minoriteten.

7. Utstilling:

Vandreutstillingen «**Riksgränsen följer bäcken**» har i to sesonger vært utlånt til Bullarens hembygdsforening. Utstillingen er pr. i dag satt på lager.

Vertskommunene – nye samarbeidsavtaler

Høst 2020/vår 2021 ble det undertegnet treårsavtaler med vertskommunene. Avtalene definerer et årlig driftstilskudd fra den enkelte kommune (se regnskap), hvilket ansvarsområde vertskommunene har og Foreningen Økomuseum Grenselsands ansvar. Vertskommunene er: Dals Ed, Tanum, Strömstad og Halden.

Grunnet pandemien og vanskelighet med å kunne gjennomføre prosjekt ble det ikke søkt midler Länsstyrelsen Västra Götalands län og Viken fylkeskommune for 2021. Vi har høsten 2021 sendt inn søknader for gjenværende periode to åra av treårsperioden.

Kommunene har ansvaret for vedlikehold og for å bære kostnader ved opparbeidelse av nye omforente besøksmål. Økomuseum Grenseland har ansvar for å planlegge vedlikeholdet av eksisterende besøksmål (skal meldes vertskommunene i løpet av mars måned hvert år). Økomuseum Grenseland har også ansvaret for å utvikle nye besøksmål, og disse skal være godkjent av den enkelte vertskommune.

Ny arbeidsprogramperiode trådte i kraft f.o.m.2021. Vertskommunene har godkjent og underskrevet nye avtaler for treårsperioden 2021-2023.

Arrangement

Styret hadde utarbeidet et ambisiøst program for året 2021. Korona-pandemien la vanskeligheter i veien, men noen arrangement fikk vi gjennomført da det ble lettelse i pandemi-restriksjonene sommer og høst 2021.

15. juni_ Gamle Svinesundbrua var 75 år i 2021. Med Svinesundskommittén i spissen ble det i samarbeid med kommunene Strömstad og Halden planlagt et stort arrangement. Pandemien førte til at dette måtte nedskaleres betydelig. Det ble imidlertid et treff med et begrenset antall deltakere både fra svensk og norsk side. Det ble en verdig seremoni. Økomuseum Grenseland var representert.

På svensk side ble det produsert en «Jubileumsutställning Svinesund 75 år» produsert av Rolf Danielsson og AB Konst & Kultur. Det ble også trykket opp et lite hefte i forbindelse med utstillingen. I anledning jubileet ble det også produsert en publikasjon om Svinesundbrua «Møte med Svinesund» forfattet av Karin Askberger og Karin Björk. Økomuseum Grenseland har bidratt med bl.a. bilder til utstilling og publikasjoner.

Gamle Svinesundbrua fylte 75 år 15. juni 2021. Det var planlagt et stortilt arrangement, men så kom Koronaen! Det ble et nedskalert arrangement der man møttes mitt på brua – på hver side av grenselinja med «meter'n» som mal. Det ble en god opplevelse! Foto: Svein Norheim.

På norsk side av Svinesund ble det en stor innsats for å ruste opp informasjonsplassen. Skiltstativene ble slip og malt, skiltplatene ble fornyet og informasjonsskiltene rengjort. Så ble gjort et stort arbeid med å rydde vegetasjonen som hadde grodd opp og sperret utsikten til den vakre brua. Arbeidet ble utført av Ryddegruppa i Idd og Enningdalen Historielag. Foto: Svein Norheim.

Svinesundskommittén/Strömstads kommun tok ansvar for å oppdatere våre besøksmål på svensk Svinesund og på Sundsborg skansar. Vi hadde trykket opp skilter og leverte noe utstyr til stativene. Eksisterende skiltstativer ble malt og manglende skiltstativ og skilter montert. Foto: Svein Norheim

27. juni. Innvielse av nytt besøksmål – Vilhelmsnaret. 17 deltakere deltok på vandringen som startet på P-plass ved Berby. Turen gikk på vestsida av Enningdalselva der vi passerte flere nedlagte husmannsplasser under Berby og som var skiltet av Idd og Enningdalen Historielag. Ved «Stenen», krysningspunktet over elva, var det en liten rast. Deretter vandret gruppa over elva opp på den bratte elvebrinken der vi kom inn på «Pilegrimsleden». Rett øst for stien ligger en stor sten – plassen der Vilhelm Korsgård avled i 1928.

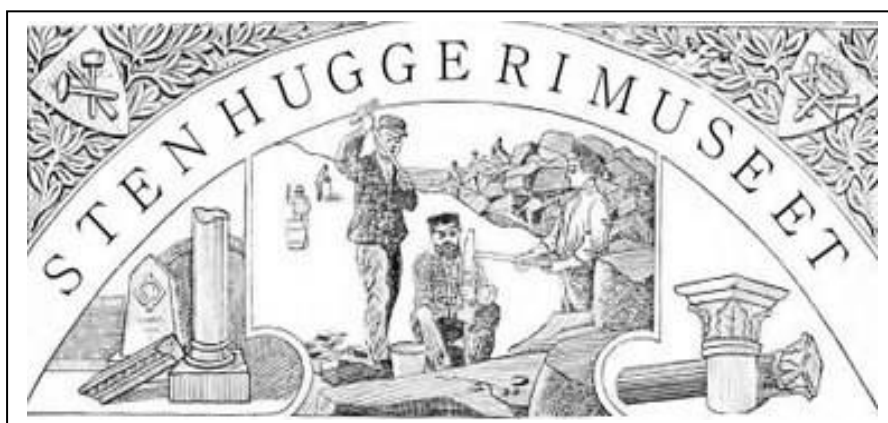
Framme ved Vilhelmsnaret. Informasjonsskiltet hadde fått en midlertidig plassering, men er i ettertid plassert ved stenen der Vilhelm ble funnet død i januar 1928. Foto: Svein Norheim.

15. august. Studiereise «I granittens fotspår i Norra Bohuslän – en stenhård resa!». Pandemien gjorde at vi var bare syv deltakere. Vi besøkte Lahälla knottfabrik og Stehuggerimuseet i Hunnebostrand og Sotenäsgildet. Vi fikk en utrolig god mottakelse.

Lahälla knottfabrik er et unikt kulturminne. Et maskinstenhuggeri for mekanisk hogging av smågatesten. En fallhammer er fortsatt inntakt. Knottfabriken er i dag under restaurering og har en aktiv venneforening.

Nedenfor Stehuggerimuseets logo – inspirert av fagbladet Stenarbetaren.

Stenhuggerimuseet i Hunnebostrand – et unikt museum. Organisert under Sotenäs-gillet.

19. september. Rävlyckan – Milorg-redet i Rävmarken. Over 40 deltakere.

*På tunet på Norgård. Conny Olsson orienterer om forholdene da Milorggruppa holdt til i Rävmarken.
Foto: Svein Norheim*

*Til venstre over: Husgrunden fra Dalmans stuga – en 30 m2 liten stue som huset 6-8 milorg-soldater de siste månedene av andre verdenskrig. Til høyre over: Det restaurerte skytterhuset på skytebanen i Rävmarken. På begge plasser er det satt opp informasjonsskilt.
Alle foto: Svein Norheim.*

Anvisergrava med stativene for skyteskivene i forkant. Informasjonsskilt er satt opp.

26. september. Galärvägen – vandringen her ble utsatt til 2022.

Besøksmål – se Arbeidsprogram pkt. 1, 2 og 7

Økomuseum Grenslands har ved årsskiftet 2021/2022 trettitre (35) besøksmål som årlig har besøk av mange enkeltpersoner og grupper. Det er vanskelig å angi noe nøyaktige tall da besøksmålene er fritt tilgjengelige for alle - til alle tider på året, alle dager hele døgnet!

Det kan trygt anslås at våre besøksmål besøkes av mange tusen personer gjennom året. Med andre ord besøksmål som betyr mye for historieforståelsen og reiselivet i grenseregionen og ikke minst for den personlige opplevelsen.

Spesielt kan framheves **Elgåfossen** der det «alltid» er biler og motorsykler på rasteplassen, og folk som er på vandring inn til fossen. På **Elgåfossen** ble grunnmuren etter stuebygningen på husmannsplassen Sagarehabilitert da den begynte å bli farlig for besøkende. Kona på grunnmuren er stener sikret med forskalingsjern og murt med sement. Arbeidet er utført av Ryddegruppa i Idd og Enningdalen Historielag på oppdrag av Foreningen Elgåfossen Naturpark.

Likeledes vet vi at det ofte er folk på **Snarsmon** som vandrer Bohusleden og Kuststigen eller som kommer ens ærend for å se boplassen etter taterne/resandefolket. Ekomuseum Gränsland har nå fire (4) besøksmål knyttet til taterne/resandefolket etter av Vilhelmsnaret ble åpnet i 2021.

Dårskilds högar og **Dyneken** med den gamle riksvägen mellom Dynekilen og Hogdal, er populære besøksmål.

Svinesund har stor attraksjon med sine flotte panoramautsikter kombinert med en spennende historie.

Siste tilskudd av besøksmål, **Monolittbruddet**, er en publikumsmagnet. De siste års 'telling'/besøksprotokoll tilsier rundt 5000 besøkende pr. år.

*Monolittbruddet – der den store granittblokka 470 tonn ble tatt ut til Gustav Vigeland verdensberømte kunstverk «Monolitten» og som i dag troner i Norges største turistattraksjon Vigelandsparken i Oslo.
Foto: Svein Norheim.*

På 'Monolittens dag' 9. september (dagen da den råhogde blokka forlot brygga på Hov) ble Idd og Enningdalens store prosjekt med å tilrettelegge bruddet som et besøksmål, avsluttet.

Betydelige midler var gitt som gave, bl.a. av byens banker/fond.

Prosjektleder Arne Omholt takker Berg Sparebank og Sparebank1stiftelsen Halden. Denne dagen ble besøksmålet Monolittbruddet overrakt til Økomuseum Grenseland.

Foto: Svein Norheim.

Planer for besøksmål 2022

Følgende prosjekter forutsetter avtaler med vertskommunene:

Klevmarken, Dals Eds kommun: Det er også planer om å etablere et besøksmål i Klevmarken og fortelle om den sagnomsuste Halvard Bryngelsson og Karl XII. Vi forhandler med Dals Eds kommun og grunneier.

Målsetting: Forberedelser og ferdigstilling 2021-2022.

Sågbruksudden; Dals Eds kommun: Det er planer om å etablere besøksmål på Sågbruksudden der vi skal fortelle om den store virksomheten som har foregått her – bl.a. av store sagbrukseiere fra Halden. Dals Eds kommun har en vurdering av hele området på gang.

Målsetting: Forberedelse og ferdigstilling 2021-2022.

Giertas skans, Strömstads kommun: En «nyoppdaget» skanse som tilhører befestningssystemet som omga Strömstad stad under Karl XII krigføring. Fra tidligere er «Stadsmuren» på Korpeberget ett av Ekomuseum Gränslands besøksmål (her kan det være aktuelt også å lage informasjon om forsvarsanleggene fra beredskapstida/andre verdenskrig).

Målsetting: Forberedelse og ferdigstilling 2021-2023.

Det arbeides med planer om to nye besøksmål i Halden kommune:

Liholtbanen; Den eneste jernbanen ved Iddefjorden. 4,2 km fra Rødhella ved Iddefjorden til Høyda. Stigningen var så bratt at det måtte fire vendesløyfer til for å få manøvrert toget – damplokomotiv med to lastevogner. Anlagt 1904 og gikk ut av drift rundt 1. verdenskrig.

Nokkedalen maskinstenhuggeri; Anlagt 1907 med fire fallhammere for mekanisk produksjon av smågatesten. Nedlagt omkring 1. verdenskrig. Rundtliggende anlegg med smietuft, traseer for bremsebaner, damanlegg og tufter etter stenhuggerboliger.

Vedlikehold / fornyelse av besøksmål

Vedlikeholdsavtaler: Etablert med Bullarens Hembygdsförening og Idd og Enningdalen Historielag i 2017. De har utført vedlikehold i sine områder. Med de nye avtalene for vertskommunene, har disse nå ansvaret for å utføre vedlikehold eventuelt fornyelse – alt etter innmeldte behov fra Ekomuseum Gränsland. De tre svenske kommunene har system for å kunne takle slikt vedlikehold (AME – Arbets och miljöenheten), men det avhenger av kapasitet. Halden kommune betaler Ekomuseum Grensland for å gjøre arbeidet, og vi benytter da Ryddegruppa i Idd og Enningdalen Historielag som utførende.

Snarsmon og Vilhelms stuga; Tanums kommun: Thomas Marthinsson, Bullarens hembygdsförening har også i 2020 foretatt en grundig klipping og vedlikehold av begge besøksmålene.

Ved riksveien har vi kjøpt inn og montert opp skilt for Snarsmon og Vilhelms stuga.

Skilt ved riksveien som viser til Snarsmon og Vilhelms stuga. Foto: Svein Norheim.

Holtet; Halden kommune: Informasjonsskiltet er tatt ned da det er ny eier av den gamle tollstasjonen. Vi arbeider med å finne ny plassering og det vurderes å sette opp skiltet i forbindelse med rasteplassen ved Elgåfossen i søndre ende.

Det er også planer om å utarbeide informasjonsskilt inne ved Elgåfossen – i samarbeid med «Stiftelsen Saga».

Målsetting: Utføres 2022.

Galärvägen; Strömstads kommun: På forsommeren 2018 ble det foretatt en befarings av Galärvägens besøksmål som pr. i dag har 10 besøkspunkter.

I samarbeid med Strömstads kommun har vi løpet av 2019 fått laget nye datafiler for seks av informasjonsskiltene (de gamle datafilene er forsvunnet!). Likeledes har vi produsert 4 nye skiltstativer med logoen CXII. Korona-Pandemien satte en stopper den planlagte oppsetting av skilter og nye skiltstativer.

Bo Magnusson og Harald Simonsson har foretatt en rydding av stien ned til Huslös. Denne var grodd neste helt igjen.

Da besøksmål Galärvägen ble etablert i sin tid, antok man at galärene ble fraktet opp Karlsgatan og gjennom Strömsdalen. Det første skiltet ble satt opp her (dette ble stjålet ikke så lenge etter oppsettingen). Ny forskning viser at transporten gikk på Norra Hamngatan, og galärene ble antagelig satt i Strömsvattnet på Kärleksudden. Vi vil derfor lage et nytt informasjonsskilt som plasseres på Kärleksudden. Dette gjøres i avtale med Strömstads kommun.

Vi har som målsetting å fornye de resterende skilter og renovering/fornye skiltstativer

Målsetting: Utføres 2022.

Nye skiltstativer og informasjonsskilt montert på Huslös og Gröne hög. Arbeidet ble gjort med hiebl fra Rvddearuvva i Idd oa Enninadalen Historielaa. Foto: Svein Norheim.

Krokstrand; Strömstads kommun: 31. mai 2021 ble det åpnet en vandringsled i Krokstrand «Uppdrag leta knott». Vandringsleden er spesielt rettet mot familier med barn og har 15 besøkspunkter. Det er produsert kart med beskrivelse av besøkspunktene. Det Krokstrands Folkets Hus-förening som har utviklet opplegget – med økonomisk støtte fra Ekomuseum Gränsland, Strömstads kommun og en rekke virksomheter.

Karin Askberger er ansvarlig for utvikling av vandringsleden. Foto: Thomas bennelind; Strömstads Tidning.

Skiltstativer – utstyr

Vi har nå et visst lager av utstyr til informasjonsskiltene. Selve skiltstativene lages etter behov.

Hjemmeside

– se Arbeidsprogram pkt. 3.

www.ekomuseum-gransland.org / www.okomuseum-grensland.org

Nye hjemmesider ble presentert på årsmøtet i 2018. De 31 besøksmålene (årsskiftet 2020/2021) er organisert alfabetisk på svensk og norsk side. Til hvert besøksmål er det beskrivelse/historiske tekster foruten et stort antall bilder – både gamle og nye. Tekstene revideres ved behov. Til hvert besøksmål er det en tilhørende kartfesting. Tekstmaterialet ligger i en PDF-fil som kan skrives ut. Alle sider ligger samlet i en *felles PDF-fil*. Pr. i dag utgjør tekstene 124 siders historisk tekst. Denne finner vi under hovedoppslaget «Mer» og «Om oss».

Det er også laget en mappe der vi legger ut historisk grenserelatert materiale, men som ikke er en del av Økomuseum Grenslands besøksmålsportefølje – som f.eks. «Svenskegravene» (krigen 1808), og middelalderborger/slott i Bohuslän. Denne mappen er nå flyttet fram på forsida: «**Historier fra grenslandet**».

Endelig finnes en mappe der man kan finne dokumenter knyttet til Ekomuseum Gränslands tidligere drift og de siste års årsberetninger, regnskap og arbeidsprogram. Per Forstrøm, Halden er dataansvarlig for hjemmesiden og er den som oppdaterer og legger ut nytt materiale. Dette finner vi under hovedoppslaget «Mer» og «Om oss». For besøksstatistikk – se vedlagte PDF-fil:

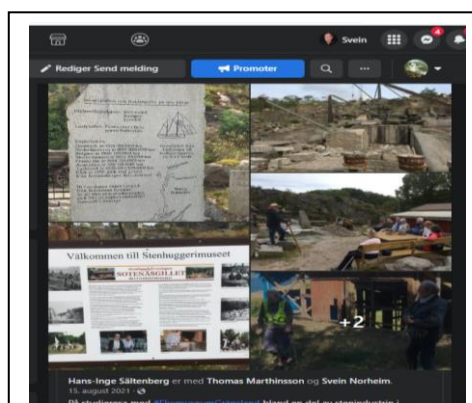
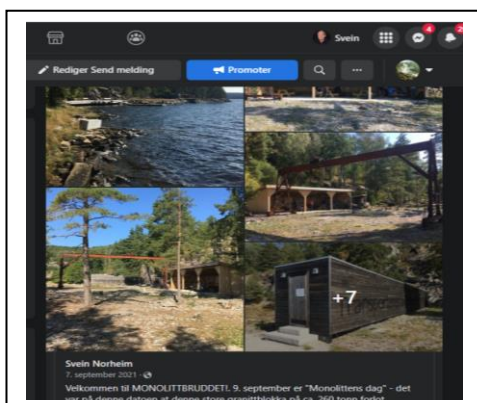

Nettbutikk/WebShop: Det er opprettet en nettbutikk der det tilbys lokalhistorisk litteratur fra grensetraktene. I første omgang var det publikasjoner fra Økomuseum Grenseland. Høsten 2020 utvidet vi dette til også innbefatte publikasjoner fra Idd og Enningdalen Historielag og fra Fortidsminneforeningen.

Facebook-side:

<https://www.facebook.com/SmaaaveienesKulturminner>

Her legges ut alt relevant materiale som har med historie og kulturminner i grenseområdet – eget produsert (som skansene) eller som vi deler fra andre Facebook-oppslag med innhold som kan være av interesse for våre følgere.

Formidling. Utstillinger

Ekomuseum Gränsland vandreutstilling ”Riksgränsen följer bäcken” ble satt opp i Tinghuset i Bullaren til sommeren 2019. Den har blitt værende i Bullaren helt fram til og med 2021. Ut på høsten, da pandemien tillot det, flyttet vi utstillingen til «vårt lager» på den nedlagte Iddevang skole på Idd.

Vi vil gjerne slå et slag for denne utstillingen. Selv om det er mange år siden den ble produsert, er den både praktisk og vakkert laget. Korte historier om personer fra grenseområdet – gjennom 400 år. I dag 12 utstillingsmontre.

Utstillingen «Riksgränsen följer bäcken». Tilsammen 10 montre med personhistorier fra grenseområdet 1600-1900-tallet. Foto: Svein Norheim.

Projekter:

➤ **Föreningen Granitkusten:** <https://www.granitkusten.com/>

Projektet Granitkusten ble i løpet av året omorganisert som en forening.

Foreningen skal:

Dokumentera, informera, initiere og støtte aktiviteter samt spre kunnskapen om den bohusslänska graniten i kunst, natur og kulturarv.

- Öka samverkan mellan kommuner och föreningar.
- Öka samverkan mellan medlemsföreningarna.
- Driva kunskapsutveckling och marknadsföring.
- Öka intresset för lokalhistoria i alla generationer.

Styret i Ekomuseum Gränsland har vedtatt å melde seg inn i Föreningen Granitkusten.

➤ **Norsk svensk samverkan natur og kulturvården Gamla Svinesundsbron;** - en förstudie; Interreg-prosjekt

Förstudiens mål

Det övergripande målet är att skapa ett internasjonellt attraktivt besøksmål som tilgjengeliggjør Svinesundsbron og området kulturhistoria for besøkere.

Prosjektets mål på veien dit er å undersøke forutsetninger, hinder og potensial for å i kommande steg kunna attrahere en lämplig, inte minst hållbar, företagsetablering/investering inom besøksnæringen. Dette for å lyfte både natur- og kulturvården rundt gamle Svinesundsbron, på både sider av gränsen.

De langsiktiga effektene er flere besøkere som får del av det felles norske-svenske kulturarvet, en ettersatt plass som blir attraktiv, möjliggjør flere arbeidstilfällene og næringslivsutvikling i området.

Området er en oslipad diaman. Trots det lockar gränsen i dagsläget besøkere til området, en av Europas vakreste gränsövergang. Här finns unika kultur- og naturvården, som i dag er mycket otillgängliga. Svinesundsbron ingår i ett kluster av gränsöverganger med nærliggande Älgafallet i Tanum, Tresticklan og Kornsjö i Dals-Ed. En satsning på Svinesundsbroområdet kan lyfte hele klostret av kulturhistoriske besøksmål langs gränsen.

Prosjektägare

Cecilia Nilsson VD/Daglig leder Svinesundskommittén

Lise Antonsen Rådgiver Kultur Halden Kommune

Processledare

Louise Robertsson Svinesundskommittén

Styringsgruppe

Cecilia Nilsson; daglig leder Svinesundskommitten

Linnea Grimstedt; kulturstrateg, Fyrbodals kommunalförbund

Mats Herklint; länsantikvarie, Kulturmiljøenheten Länsstyrelsen VG

Björn Ohlén; platsutvecklare, Förvaltningen for kulturutvikling/VGR

Richard Holm; næringslivsutvecklare, Strömstad kommun

Gina Finsrud; samfunnsavdelningen/Prosjektleder Halden

Lise Antonsen; rådgiver kultur, Halden kommune

Christian Hintze Holm chef kulturarv, Viken fylkeskommune

Svein Norheim; ordförande, Ekomuseum Gränsland / Ordförande

➤ **Taternes Landsforening – registrering og dokumentasjon av taternes kulturminner.**

Svein Norheim bistår i arbeidet.

Bidragstere - økonomi

Følgende bidrar med årlig økonomisk støtte:

Dals-Eds kommun (5 000)

Tanums kommun (15 000)

Strömstads kommun (20 000)

Halden kommune (40 000)

Vi søker Länsstyrelsen Västra Götaland og Viken fylkeskommune om bidrag.

Stiftelsen Clara Lachmanns fond har bevilget SEK 12 965,- til studiereise og SEK 30 000 til publikasjon om Karl XII. Vi fikk godkjent å utsette bruken av disse midlene til ut 2021 på grunn av Korona-pandemien.

Medlemsorganisasjoner

Økomuseum Grensland hadde i 2021 elleve **medlemsorganisasjoner**:

Svensk side:

- Bullarens Hembygdsförening
- Dals Eds Hembygdsförening
- Föreningen Norden Bengtsfors-Dals Ed
- Föreningen Norden Norra Bohuslän
- Hogdals Hembygdsförening
- Rävmarkens Byalag
- Skee Sockens Hembygdsförening
- Strömstads Historieförening

- Museiförening/Strömstads Museum

Norsk side:

- Foreningen Norden Halden
- Idd og Enningdalen Historielag

(Foreningen Norden Østfold var medlem, men da storfylket Viken ble etablert ble denne organisasjonen oppløst).

Årsavgiften er SEK/NOK 100,-/år.

Halden 2021-02-21

Hans-Inge Sältenberg

Thomas Marthinsson

Ulf Vidar Larsen

Bjarne Andersen

Carina Halmberg

Bo Magnusson

Svein Norheim